

Književno-glazbena zavičajna pismenost studenata odgojno-obrazovnih znanosti

Lorena Lazarić, Ivana Paula Gortan-Carlin

SAŽETAK: Prema Kostović-Vranješ (2015) ukazati već u najranijem djetinjstvu na bogatstvo, posebnost i osebnost kulturne, povijesne i prirodne baštine može biti polazište u oblikovanju cjeloživotnih održivih stavova, vrijednosti i obrazaca ponašanja. Kako bi se djecu u što ranijoj dobi osvijestilo o važnosti stvaranja osobnog identiteta kroz zavičajne elemente, izrazito je važna kompetentnost odgojitelja i učitelja razredne nastave, a s time i njihova ovladanost potrebitim znanjima i vještinama iz područja kulturne baštine. Polazeći od ove premise anketirani su studenti Preddiplomskog stručnog studija predškolskog odgoja i Integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog učiteljskog studija na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli (N=272). U anketi je težište stavljeno na književnu i glazbenu zavičajnu pismenost. Pretpostavlja se da je studentima dobro poznata zavičajna baština kraja iz kojeg potječu (teritorijalno je obuhvaćena cijela Republika Hrvatska osim Dubrovačke županije) te da će baštinu kraja u kojem studiraju slabije poznavati. Rezultati ukazuju na nedovoljno poznavanje kulturne baštine, stoga autorice upućuju na otvaranje kolegija koji će temeljiti općenito na zavičajnoj pismenosti, a koja će sadržavati i književne i glazbene zavičajne elemente.

Ključne riječi: *književna zavičajna pismenost, glazbena zavičajna pismenost, zavičajna baština, folklor, Istra.*

Native Literary-musical Literacy of Educational Sciences Students

ABSTRACT: According to Kostović-Vranješ (2015) pointing to the uniqueness and distinctiveness of cultural, historical and natural heritage in early childhood might be a good starting point for the development of lifelong attitudes, values and behavior patterns. The teachers' competence as well as their mastery of skills in the field of cultural heritage are essential for children to become aware of the importance of creating a personal identity through indigenous elements at an early age. Starting from this premise we have interviewed students from Undergraduate professional study of preschool education and the Integrated undergraduate and graduate university of educational studies at the Juraj Dobrila University of Pula (N=272). The survey's focus is on native literary and musical literacy. It is assumed that the students are well acquainted with their cultural heritage according to place of origin (territorially we covered the entire Republic of Croatia except Dubrovnik County) and that they were less familiar with the cultural heritage of their university's location. The results suggest insufficient knowledge of cultural heritage and the author proposes the implementation of a native literacy course which should contain native literary and musical elements.

Keywords: *native literary literacy, native musical literacy, heritage, folklore, Istria.*

UVOD

Zavičajna pismenost potrebna je kako bi se mogla predavati zavičajna nastava. U Republici Hrvatskoj zavičajna nastava predviđena je unutar predmeta Građanski odgoj i obrazovanje koji se implementira kroz sadržaje Hrvatskog jezika, Glazbene kulture, Likovne kulture, stranih jezika, Matematike, Prirode i društva, Tjelesne i zdravstvene kulture, Vjeronauka i programa stručnih suradnika. *Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole* u Republici Hrvatskoj donesen je u kolovozu 2014. (GOO, 2014) i počeo se provoditi u školskoj godini 2014./15. (Gortan-Carlin i Radić, 2016). U lipnju iste godine Skupština Istarske županije donosi *Istarsku kulturnu strategiju za razdoblje od 2014. do 2020. godine* u kojoj se planira aktivnost *Program zavičajne nastave u vrtićima i školama* (IKS2, 2014). Navedeni Program se već

provodi, a rezultati projekata su javno objavljeni na mrežnim stranicama <http://www.za-nas.hr/novost> naslovom *Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije*.

Prema Kostović-Vranješ (2015) ukazati već u najranijem djetinjstvu na bogatstvo, posebnost i osebnost kulturne, povijesne i prirodne baštine može biti polazište u oblikovanju cjeloživotnih održivih stavova, vrijednosti i obrazaca ponašanja.

Poznavanje zavičajnosti važno je zbog izgradnje vlastitog identiteta te zbog čuvanja kulturne baštine i folklor, posebice u periodu globalizacije. Da bi odgojitelji i učitelji mogli prenijeti znanja na djecu i učenike važna je kompetentnost odgojitelja i učitelja razredne nastave, a s time i njihova ovladanost potrebitim znanjima i vještinama iz područja kulturne baštine.

Što sve može obuhvatiti zavičajna nastava? Nekad je to bio „nastavni predmet u početnim razredima osnovne škole kroz koji su učenici stjecali spoznaje o prirodi i društvu promatranjem i proučavanjem, u okruženju u kojem odrastaju i koje najbolje poznaju. Na taj se način izgrađivao i temelj za razumijevanje prirodnih i društvenih pojava općenito./.../ U suvremenoj osnovnoj školi taj smisao imaju nastavni predmeti prirode i društva. U prvom razredu zavičajni je krug omeđen rodnim mjestom. Poslije se on postupno širi na regiju, omogućavajući učeniku razumijevanje svijeta na temeljima spoznaja iz neposrednoga okruženja (prirodni, zemljopisni i povijesni objekti i pojave iz zavičaja)” (ZN, 2017). Zavičajnu nastavu možemo promatrati kao integriranu nastavu u kojoj se prožimaju znanja iz geografije, povijesti, jezika i književnosti, umjetnosti (glazbene, likovne), folklor. To je skup svih humanističkih, društvenih i umjetničkih pojava na određenom lokalnom (mikro razina), regionalnom (mezzo razina) i državnom teritoriju (makro razina) koji žive u narodu i s narodom u odnosu na globalni kontekst.

Zavičajnost u književnosti možemo promatrati, primjerice, u usmenoj književnosti kao najstarijem i najdugotrajnijem obliku umjetničkoga stvaranja jezičnim medijem koja se ostvarivala unutar cjelokupnoga narodnog života i običaja (Botica, 2013, 39). Zavičajnost u glazbi promatramo u vidu folklornog glazbovanja te umjetničkih ostvarenja građenih koristeći elemente folklor (Gortan-Carlin, Pace i Denac, 2014). U književno-glazbenom kontekstu zavičajnost obuhvaća sve elemente književne i glazbene zavičajne građe, a naročito građu u kojima se ova dva svijeta prožimaju.

METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Ciljevi i hipoteze istraživanja

U istraživanju smo željeli utvrditi u kojoj mjeri studenti Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Puli, dakle, budući nastavnici i odgojitelji poznaju zavičajne elemente kulturne baštine svojeg kraja odnosno kraja u kojem studiraju, ako se isti razlikuje od rodnog kraja.

U skladu s formiranim ciljem istraživanja, pretpostavljene su sljedeće hipoteze:

H1 – Studenti bolje poznaju zavičajnu baštinu svog rodnog kraja.

H2 – Studenti bolje poznaju glazbenu kulturnu baštinu od književne.

H3 – Ne postoji statistički značajna razlika u poznavanju kulturne zavičajnosti između kraja/županija iz koje studenti dolaze.

Ispitanici i provedba istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom 2017. godine na uzorku od 272 ispitanika, 258 (94,9%) studentica i 14 studenata (5,1%). Nismo dijelili studente Integriranog preddiplomskog i diplomskog Učiteljskog studija i Preddiplomskog stručnog studija Predškolski odgoj iz razloga što smo upitnik sastavili kako bi ispitati opću kulturnu podlogu studenata neovisno o upisanom studiju. Naime, ponuđeni kolegiji na oba studija nisu usko usmjereni na diseminaciju kulturnih elemenata (jedini kolegij koji se dotiče kulturne baštine ponuđen je kao izborni na Preddiplomskom stručnom studiju

Predškolski odgoj) stoga je upitnik sastavljen s namjerom utvrđivanja osobnog predznanja studenata. U upitniku je zastupljeno 20 od 21 županija. Najzastupljenija je Istarska županija (N=125; 46%) što ne iznenađuje budući da se Sveučilište na kojemu studiraju ispitanici nalazi u Puli. Slijedeća najveća po brojnosti je Primorsko-goranska (N=56; 20,6%), što je također razumljivo budući da se radi o prvoj susjednoj županiji, pa Vukovarsko-srijemska (N=19; 7%), Virovitičko-posavska (N=11; 4%), Karlovačka (N=10; 3,7%), Osječko-baranjska (N=9; 3,3%), Koprivničko-križevačka (N=6; 2,2%), Zagrebačka i Varaždinska (N=5; 1,8%), Grad Zagreb (N=4; 1,5%), Bjelovarsko-bilogorska, Krapinsko-zagorska, Međimurska, Požeško-slavonska i Brodsko-posavska (N=3; 1,1%), Sisačko-moslavačka i Zadarska (N=2; 0,7%) i na kraju Šibensko-kninska, Ličko-senjska i Splitsko-dalmatinska (N=1; 0,4%). Jedina nezastupljena županija je Dubrovačko-neretvanska.

Istraživački instrument

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je mjerni instrument: prvi dio upitnika odnosio se na opće podatke o studentima (spol, rodni kraj/županiju), dok se drugi dio upitnika sastojao od dva dijela koja su sadržavala pet (5) pitanja otvorenog tipa o poznavanju glazbene i književne zavičajne baštine, tradicijskih običaja i glazbenih instrumenata svog rodnog kraja i, ako se razlikuje, kraja studiranja. Prikupljeni podaci obrađeni su pomoću programskog paketa SPSS v.20,0 (Statistical Package for the Social Sciences), a u analizi prikupljenih podataka korištene su metode deskriptivne statističke analize i analize varijance (ANOVA).

REZULTATI I DISKUSIJA

U sljedećim tablicama prikazani su rezultati frekvencije odgovora o poznavanju kulturnih elemenata zavičajne baštine rodne županije ispitanika i one u kojoj studiraju.

Većina je studenata odgovorila na postavljena pitanja. Iz odgovora studenata (N=272) uočavamo kako najbolje poznaju zavičajne glazbenike (N=225; 82,7%), ali im je teže nabrojiti naslov ili refren neke pjesme (N=192; 70,6%), dok nešto slabije poznaju zavičajne običaje (N=214; 78,7%), književnike (N=209; 76,8%) i glazbene instrumente (N=206; 75,5%). Što se tiče poznavanja tradicije kraja u kojem studiraju studenti drugih županija (N=150) najbolje poznaju istarske glazbenike (N=99; 36,4%), manje istarske pjesme (N=65; 23,9%), a još manje istarske instrumente (N=56; 20,6%), književnike/pjesnike (N=51; 18,8%) i običaje (N=50; 18,4%).

Ispitali smo (Tablica 1) poznaju li studenti glazbenu kulturnu baštinu svojeg rodnog kraja. Iz rezultata je vidljivo kako više od 2/3 ispitanika poznaje neke od zavičajnih glazbenika ($M > ,67$) u 13 od 20 županija; u 9 je županija nabrojilo neke zavičajne pjesme, a u 11 je navelo poneki zavičajni instrument. Treba međutim naglasiti kako je u 15 od ukupno 20 županija iz kojih dolaze studenti broj ispitanika manji od 10. Ako usporedimo dvije najbrojnije županije, Istarsku i Primorsko-goransku, uočava se značajna razlika u poznavanju tradicionalnih glazbenih instrumenata u korist studenata iz Istre.

Tablica 1. Poznavanje glazbene zavičajne kulturne baštine po županijama

Županija	Ispitanici	Zavičajni glazbenici		Zavičajne pjesme		Zavičajni instrumenti	
		N	M	SD	M	SD	M
Istarska	125	,92	,272	,79	,408	,90	,306
Primorsko-goranska	56	,84	,371	,64	,483	,50	,505
Grad Zagreb	4	,75	,500	1,00	,000	,50	,577
Karlovačka	10	,40	,516	,10	,316	,40	,516
Vukovarsko-srijemska	19	,79	,419	,74	,452	,95	,229
Zagrebačka	5	,40	,548	,60	,548	,60	,548
Sisačko-moslavačka	2	1,00	,000	,50	,707	,00	,000
Koprivničko-križevačka	6	,67	,516	1,00	,000	,67	,516
Bjelovarsko-bilogorska	3	1,00	,000	,67	,577	,67	,577
Virovitičko-posavska	11	,64	,505	,64	,505	,91	,302
Osječko-baranjska	9	1,00	,000	,44	,527	1,00	,000
Krapinsko-zagorska	3	,64	,577	1,00	,000	,67	,577
Međimurska	3	1,00	,577	,33	,577	,00	,000
Požeško-slavonska	3	,67	,577	,33	,577	1,00	,000
Zadarska	2	,33	,000	,1,00	,000	1,00	,000
Šibensko-kninska	1	1,00	,000	,00	,000	,00	,000
Ličko-senjska	1	1,00	,000	,00	,000	,00	,000
Varaždinska	5	,00	,548	1,00	,000	,60	,548
Brodsko-posavska	3	,60	,577	,64	,577	1,00	,000
Splitsko-dalmatinska	1	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000

Tablica 2. Poznavanje književne zavičajne kulturne baštine i tradicijskih običaja po županijama

Županija	Ispitanici	Zavičajni književnici		Brojalice/pjesmice		Tradicijski običaji	
		N	M	SD	M	SD	M
Istarska	125	,79	,408	,72	,451	,82	,382
Primorsko-goranska	56	,68	,471	,82	,386	,80	,401
Grad Zagreb	4	1,00	,000	1,00	,000	,50	,577
Karlovačka	10	,80	,422	,60	,516	,30	,483
Vukovarsko-srijemska	19	,95	,229	,58	,507	,95	,229
Zagrebačka	5	,80	,447	,80	,447	,80	,447
Sisačko-moslavačka	2	1,00	,000	,50	,707	,00	,000
Koprivničko-križevačka	6	,83	,408	,83	,408	,83	,408
Bjelovarsko-bilogorska	3	,67	,577	1,00	,000	,67	,577
Virovitičko-posavska	11	,73	,467	,82	,405	,82	,405
Osječko-baranjska	9	,56	,527	,56	,527	,89	,333
Krapinsko-zagorska	3	1,00	,000	1,00	,000	,67	,577
Međimurska	3	,33	,577	1,00	,000	,67	,577
Požeško-slavonska	3	,33	,577	,67	,577	1,00	,000
Zadarska	2	,50	,707	,00	,000	,50	,707
Šibensko-kninska	1	1,00	,000	,00	,000	1,00	,000
Ličko-senjska	1	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000
Varaždinska	5	,80	,447	,80	,447	,60	,548
Brodsko-posavska	3	1,00	,000	,67	,577	,67	,577
Splitsko-dalmatinska	1	1,00	,000	1,00	,000	,00	,000

Tablica 3. Poznavanje zavičajne kulturne baštine županije studiranja

Županija	Istarski glazbenici		Istarske pjesme		Istarski instrumenti		Istarski književnici		Istarski običaji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Primorsko-goranska	,76	,432	,33	,476	,30	,461	,41	,496	,33	,476
Grad Zagreb	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000	,50	,577	,75	,500
Karlovačka	,40	,516	,10	,316	,30	,483	,10	,316	,20	,422
Vukovarsko-srijemska	,58	,507	,53	,513	,37	,496	,32	,478	,32	,478
Zagrebačka	,60	,548	1,00	,000	,20	,447	,60	,548	,60	,548
Sisačko-moslavačka	,50	,707	,50	,707	,00	,000	,00	,000	,00	,000
Koprivničko-križevačka	,67	,516	,17	,408	,17	,408	,00	,000	,17	,408
Bjelovarsko-bilogorska	,67	,577	,33	,577	,00	,000	,33	,577	,33	,577
Virovitičko-posavska	,73	,467	,73	,467	,91	,302	,36	,505	,64	,505
Osječko-baranjska	,67	,500	,67	,500	,56	,527	,56	,527	,33	,500
Krapinsko-zagorska	,00	,000	,00	,000	,33	,577	,33	,577	,00	,000
Međimurska	,33	,577	,00	,000	,00	,000	,00	,000	,00	,000
Požeško-slavonska	,67	,577	,67	,577	,33	,577	,67	,577	,33	,577
Zadarska	1,00	,000	1,00	,000	,00	,000	,50	,707	,00	,000
Šibensko-kninska	1,00	,000	,00	,000	,00	,000	,00	,000	,00	,000
Ličko-senjska	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000	,00	,000	,00	,000
Varaždinska	,80	,447	,60	,548	,60	,548	,20	,447	,40	,548
Brodsko-posavska	,67	,577	,33	,577	,67	,577	,33	,577	,33	,577
Splitsko-dalmatinska	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000	1,00	,000

Što se tiče književne kulturne baštine (Tablica 2) rezultati ukazuju da više od 2/3 ispitanika poznaje neke od zavičajnih književnika u 16 županija ($M > ,67$); u 14 je županija nabrojilo neke zavičajne brojalice/jednostavne pjesme, a u 14 je navelo poneki tradicijski običaj svoga kraja.

Ispitali smo (Tablica 3) jesu li studenti upoznati s glazbenom i književnom zavičajnom kulturnom baštinom kraja u kojem studiraju. Rezultati ukazuju da u 13 od 20 županija od 2/3 ispitanika poznaje neke od zavičajnih glazbenika ($M > ,67$), u 8 je županija nabrojilo neke zavičajne pjesme, u 5 je navelo poneki zavičajni instrument. Što se tiče književne zavičajnosti rezultati su puno lošiji. Naime, samo u 2 županije 2/3 ispitanika poznaje neke od zavičajnih književnika, dok u čak 5 od ukupno 19 županija ispitanici ne znaju navesti ni jednog istarskog književnika. Ni kod istarskih običaja situacija nije puno bolja: ispitanici iz 5 županija ne znaju navesti niti jedan tradicionalni istarski običaj, dok je u svega 3 županija više od 2/3 ispitanika zna navesti neki od tradicijskih običaja Istre.

Uspoređujući rezultate dobivene analizom varijance u ispitivanju mogućih razlika u poznavanju svog rodnog kraja ovisno o županiji iz koje ispitanik dolazi pronađene su statistički značajne razlike u poznavanju zavičajnih glazbenika ($F=2,848$; $p= ,000$), zavičajnih pjesama ($F=2,616$; $p= ,000$), zavičajnih glazbenih instrumenata ($F=5,167$; $p= ,000$) i zavičajnih običaja ($F=2,004$; $p= ,007$), dok su u poznavanju glazbene i književne kulturne baštine i tradicijskih običaja kraja studiranja utvrđene statistički značajne razlike u poznavanju istarskih pjesama ($F=2,721$; $p= ,000$) i istarskih glazbenih instrumenata ($F=2,484$; $p= ,001$).

Hipoteza 1 kojom je pretpostavljeno da studenti bolje poznaju zavičajnu kulturnu baštinu svog rodnog kraja nego onu kraja u kojem studiraju prihvaća se budući da ispitanici samo jedne županije nisu naveli niti jednog književnika, ni zavičajnog ni istarskog; dviju županija niti jednu zavičajnu pjesmu, naspram 3 županije u kojima nisu naveli niti jednu istarsku pjesmu; u četiri županije nisu znali nabrojiti niti jedan zavičajni glazbeni instrument nasuprot 5 županija u kojima ispitanici nisu znali navesti niti jedan istarski instrument.

Ispitanici ne poznaju nijednog istarskog književnika u 5 županija, a niti jedan istarski tradicijski običaj u šest županija. Što se tiče zavičajnih književnika svi su ispitanici znali navesti nekoga dok samo u jednoj županiji nisu znali navesti neki tradicionalni običaj svog kraja. Izloženi rezultati potvrđuju da se hipoteza 2 samo djelomično prihvaća budući da studenti bolje poznaju zavičajnu glazbenu kulturnu baštinu od književne, ali ne i kraja u kojem studiraju što možemo opravdati slušanjem izbornog kolegija *Usmena zavičajna baština*.

Hipoteza 3 kojom je pretpostavljeno da ne postoji statistički značajna razlika u poznavanju kulturne zavičajnosti između kraja/županija iz koje studenti dolaze se djelomično prihvaća budući da rezultati pokazuju da većina ispitanika donekle poznaje književno-glazbenu kulturnu baštinu rodnog kraja.

ZAKLJUČAK

U ovom radu promatralo se, u vidu pilot-istraživanja, poznavanje znanja iz zavičajne književnosti i glazbe kako bi se utvrdilo postoji li potreba da se na fakultetima, koji obrazuju budući učiteljski i predškolski kadar, uvedu kolegiji koji će obrađivati kompleksnu zavičajnu nastavu odnosno, postoji li potreba u

ishodima, a prethodno tome i u sadržaju pojedinih kolegija obratiti veću pažnju na lokalne i regionalne sadržaje.

Rezultati pokazuju bolje poznavanje zavičajnih glazbenika, općenito, jer su studenti pretežno navodili glazbenike zabavne glazbe koja im je dostupna u svakodnevi putem masovnih medija. Nedovoljno poznavanje zavičajnih instrumenata, pjesama, tradicijskih običaja i skladatelja koji koriste folklorne elemente ukazuje na potrebu uvođenja multidisciplinarnog kolegija ili u postojećim kolegijima pristupiti s većim naglaskom na zavičajnu kulturnu baštinu.

Na pulskom Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti postoji tek jedan izborni kolegij *Usmena zavičajna baština* kojeg studenti *Preddiplomskog stručnog studija predškolski odgoj* mogu upisati kao izborni kolegij. Stoga, u rezultatima studenata primjećuje se bolje poznavanje književne kulturne baštine. Sadržaj kolegija temelji se na zavičajnosti hrvatske književne baštine (na makro nivou) zamišljen da detaljnije obrađuje mikro ili mezzo razinu. S obzirom na teritorijalnu širinu RH i na folklor raznolikost, broj sati kolegija je nedovoljan da bi se sadržajno fokusiralo na tradicionalnu baštinu pojedinog kraja.

Slijedom navedenog, možemo zaključiti kako je uvođenje kolegija kroz koje će se diseminirati elementi kulturnog zavičajnog idioma neophodno kako bi formirali buduće odgojitelje i učitelje razredne nastave koji će biti kompetentni za usmjeravanje predškolske i školske djece u stvaranju vlastitog identiteta i osvješćivanju kulturne i zavičajne pripadnosti jer zavičajni identitet budi kod djece interes i radoznalost prema prošlosti, upoznaje ih s kulturnim i povijesnim vrednotama te poučava njegovanju, poštivanju i očuvanju tradicije, a utječe i na formiranje ispravnog i

pozitivnog stava prema nasljeđu i tradiciji (Drandić i Lazarić, 2017).

LITERATURA

- Botica, S. (2013). *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Drandić, D., & Lazarić, L. (2017). Traditional music games in kindergarten. U S. Vidulin (Ur.), *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 5* (str. 72-89). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Gortan-Carlin, I. P., & Radić, B. (2016). Music Education in the Programme of Cross-Curricular and Interdisciplinary Content of Citizenship Education in Lower Grades of Primary School. U: I. P. Gortan-Carlin & I. Bančić Čupić (Ur.), *Jezik, umjetnosti i tradicija u Građanskom odgoju obrazovanju* (str. 39-51). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Gortan-Carlin, I. P., Pace, A. i Denac O. (2014). *Glazba i Tradicija: Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, ZN. (2017). Zavičajna nastava. Preuzeto sa <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66967>.
- Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije. (2015). Zavičajna nastava u osnovnim školama diljem Istarske županije. Preuzeto s <http://www.zanas.hr/novosti>.
- Istarska županija – Regione Istriana, IKS2. (2014) Istarska kulturna strategija 2. Preuzeto s http://www.istria.hr/uploads/media/20140624_x2_iksHR_02.pdf.
- Kostović-Vranješ, V. (2015). Baš promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik*, 64(3), 439-452.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH, GOO. (2014) Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole. Preuzeto sa <http://www.public.mzos.hr/fgs.axd?id=22042>.

INFORMACIJE O AUTORIMA

Lorena Lazarić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska
Ronjgova 1, 52100 Pula
lorena.lazaric@gmail.com

Ivana Paula Gortan-Carlin

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska
Ronjgova 1, 52100 Pula
igcarlin@unipu.hr